

Eesti tarbijakrediidituru olemus rahvusvahelises võrdluses

FinanceEstonia MTÜ tellimusel

KPMG Baltics OÜ

Oktoober 2016

Sisukord

1	Lühikokkuvõte	3
2	Muutunud nõudlus	5
3	Mitmekesine pakkumine	11
4	Mõistlik regulatsioon	14
5	Teadlik tarbija	17
6	Arenenud majandus	23
7	Metoodika ja allikad	24

1 Lühikokkuvõte

Eestis on tekkinud kuvand, justkui oleks kogu laenutegevus väljaspool suuremaid pankasid seotud halvamaiguliste kiiralaenudega. Tegelikuses on tarbijakrediidi sektor oluliselt mitmekesisem. Viimase aasta jooksul kehtestatud regulatsioon on kogu turgu oluliselt korrastanud ja muutnud.

Nende väidete uurimiseks kaardistas ja kirjeldas KPMG Baltics OÜ FinanceEstonia MTÜ tellimusel 2016. aasta septembris ja oktoobris Eesti tarbijakrediidi turu olemust rahvusvahelises võrdluses.

Selgub, et võrreldes Eestiga on jõukamate Euroopa riikide finantsteenuste turg mitmekesisema pakkumisega, sh on mujal tarbijakrediidi teenuste maht ja osakaal suuremad kui Eestis.

Eesti elanike finantskäitumine (hoiakud tarbimise rahastamisele, finantskirjaoskus, võlgnevused) on pigem sarnane jõukatele Põhjamaadele ja Lääne-Euroopa riikidele. Samas on meie finantsteenuste turg pea kõige ühekülgsem kogu Euroopas. Tarbijakrediidi osakaal SKP-st on meil umbes kaks korda väiksem ning finantsteenuste turg on koondunud üksikute suuremate pankade kätte.

Ka mitmetes Kesk- ja Ida-Euroopa riikides on turg Eestist mitmekesisem, ent sealsetest tarbijatest eristab Eesti elanikke tugevam finantsteadlikkus ja –käitumine. Eesti elanike laenukoormus on võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega väike.

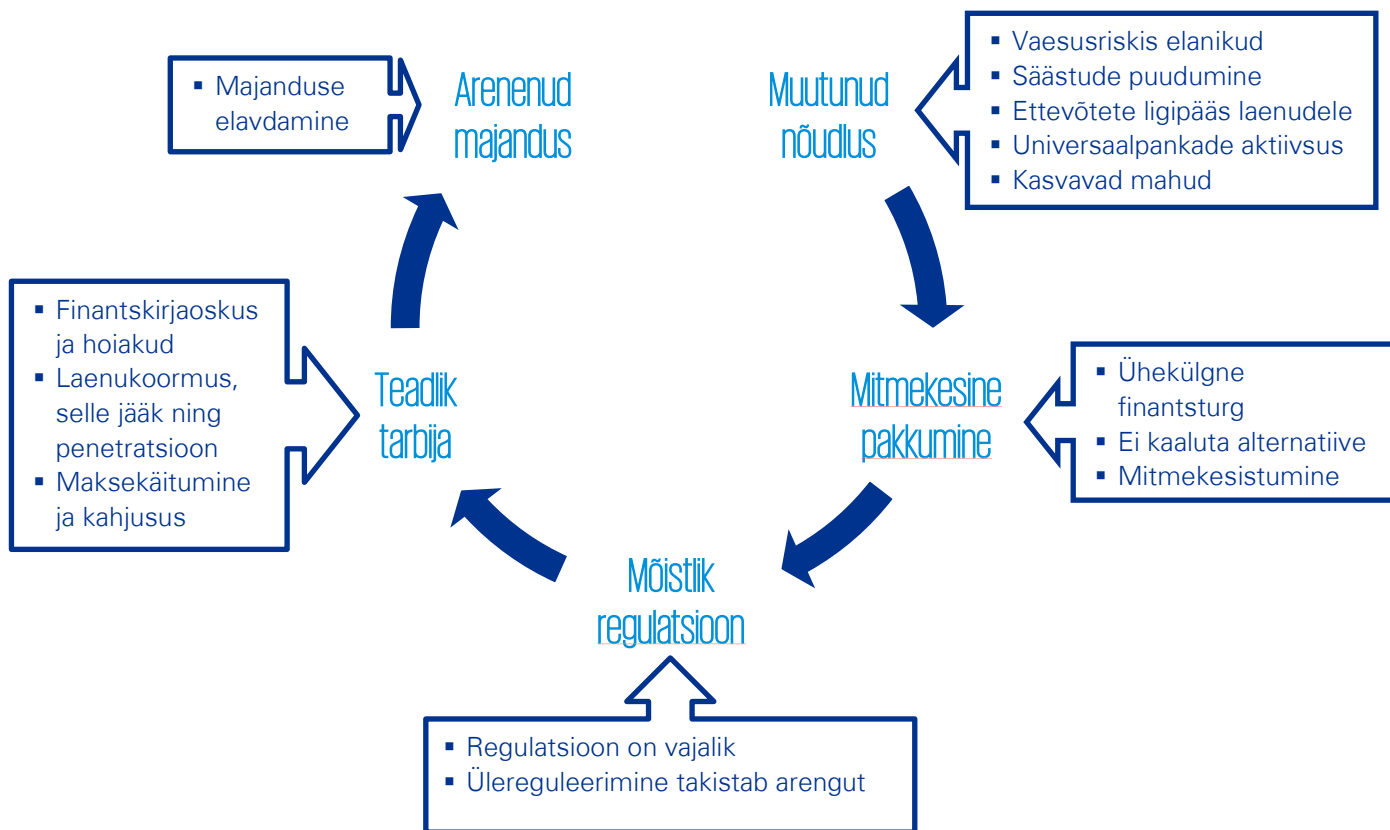
Tarbijakrediidist on kujunenud keskne aruteluteema ülelaenamisest rääkides, ent tegelikuses on selle sektori panus eraisikute laenukoormusesse pea olematu.

Võttes kokku Eesti tarbijakrediidituru pakkujate arvamused (intervjuud 2016. aasta septembris), analüüsides Eesti turu kohta kättesaadavaid andmeid ning võrreldes neid teiste Euroopa riikide näitajatega on selge, et nõudlus selliste teenuste järele on kasvav ning just mitmekesine pakkumine looks tarbijate jaoks parimad tingimused. Turu tähtsuse kasvades on mõistlik tegevust reguleerida ning seda on Eestis hiljuti ka tehtud. Normaalsetel tingimustel toimiv turg võimaldab tarbijatel teha teadlikke ja mõistlikke valikuid. **Lõppkokkuvõttes on tarbijakrediidi turu areng üks võimalus Eesti üldise majandusarengu elavdamiseks.**

Keskendume käesolevas ülevaates **viiele hüpoteesile**, mida kirjeldame erinevate argumentidega:

- **Mitmekesine nõudlus:** Universaalpanganduse väline finantsteenuste sektor täidab turu vajadust teenindades eraisikuid ja ettevõtteid, keda universaalpangad erinevatel põhjustel ei teeninda.
- **Mitmekesine pakkumine:** Nii nagu teistes sektorites on ka finantsteenuste puhul spetsialiseerumine mõistlik – mitmekesine paljude pakkujatega turg tagab lõppkokkuvõttes tarbija jaoks parimad lahendused. Seetõttu tasub soodustada spetsialiseerunud turuosaliste kasvu tarbijakrediiditurul.
- **Mõistlik regulatsioon:** Tarbijakrediidi teenuste turu reguleerimine on vajalik ning seda on täna Eestis piisavalt tehtud – reguleeritud turg töötab täna mõistlikult.

- **Teadlik tarbija:** Eesti tarbijate finantskirjaoskus on võrdluses jõukate riikidega madalam, ent maailma mastaabis kõrge. Eesti elanikud on teinud mõistlikke finantsotsuseid ning laenukoormus on võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega väike.
- **Arenenud majandus:** Arenenud finantssektor ja majanduse edukus on omavahel seotud – mida mitmekesisem finantsteenuste sektor, seda arenenum majandus.

Käesolev ülevaade keskendub eelkõige kodumajapidamistele ja eratarbijatele. Samas kehtivad mitmed tähelepanekud ka ärisectori kohta, sh eelkõige mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete kohta.

Käsitleme ülevaates **universaalpanganduse välist laenuurgu** (tagatisega ja tagatiseta laenu, liisingud ja teised krediittooted). Lihtsuse huvides nimetame raportis neid ühiselt **tarbijakrediidiks**.

2 Muutunud nõudlus

Universaalpanganduse väline finantsteenuste sektor täidab turu vajadust teenindades eraisikuid ja ettevõtteid, keda universaalpangad erinevatel põhjustel ei teeninda.

A. Teatud osa eratarbijate jaoks on see hädavajalik lahendus

2014. aastal elas 21,6% Eesti elanikest vaesuses¹. Jõukates Euroopa riikides on vaesusriskis olevate elanike arv kolmandiku võrra väiksem². Eesti elanike keskmine rahatagavara on 1 000 eurot³. Paljudel **eratarbijatel** on tarvis teha **ootamatuid hädavajalikke kulutusi**, mis sissetulekut ja suuremate säästude puudumist arvestades oleks ilma tarbijalaenu välistatud – näiteks uue külmkapi ostmine, lastelaagri osalustasu katmine, auto remont, kodu soojustamine vms. Mitmed kulutused on sealjuures majanduslikult otseselt kasulikud (näiteks soojustamisest tulenevad väiksemad küttearved, maapiirkonnas tööle sõitmiseks vajalik auto vms). Seega ei ole kohane eeldada, et tarbijad peaksid tarbijakrediiti kui toodet välistama.

2014. aastal avaldatud uuringu kohaselt soovis viimase aasta jooksul tarbijalaenu 8% peredest, kellest 78% sai seda soovitud mahus⁴.

Krediidi piiiranguga leibkondi (laenu taotlenud leibkonnad, kes ei saanud või said laenu oodatust vähem ning leibkonnad, kes ei taotlenud laenu, kuna uskusid, et seda neile ei anta) on Eestis 6,8%. Nende osakaal on madalam euroala keskmisest näitajast, mis on 8,1%.⁵

Argument intervjuudest:

„FinanceEstonia töögrupi liikmed ei poolda põhimõttelist võlgu elamist ja peavad laenamist tarbija jaoks ajutiseks, mitte püsivaks, lahenduseks. Liiatigi ei soovi ka meie äriettevõtetena pakkuda oma teenuseid kroonilistele võlgnikele, kelle käest laenu tagasisaamine on keeruline.“

B. Ligipääs laenudele piirab (alustavate) väikefirmade arengut

Paljud (alustavad) **väike-ettevõtted** ei ole nõ pangakõlbulikud ning raskendatud ligipääs finantseerimisele **pärsib selgelt nende arengut** (ja üleriigilise väikeettevõtluse arengut laiemalt). Sellistel puhkudel on mõistlikult reguleeritud tarbijakrediit ja väikelaenu vajalikud teenused.

¹ Suhtelises vaesuses elas 2014. aastal iga viies Eesti elanik (2016)

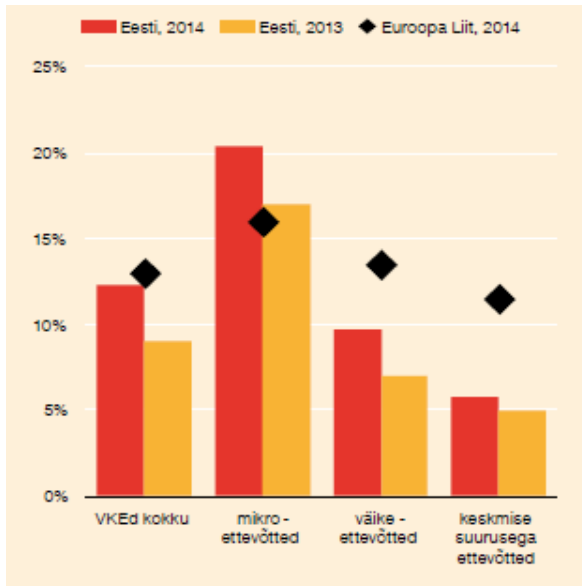
² People at risk of poverty or social exclusion by income quintile and household type (2016)

³ Eesti elanike keskmine rahatagavara ulatub 1000 euroni (2015)

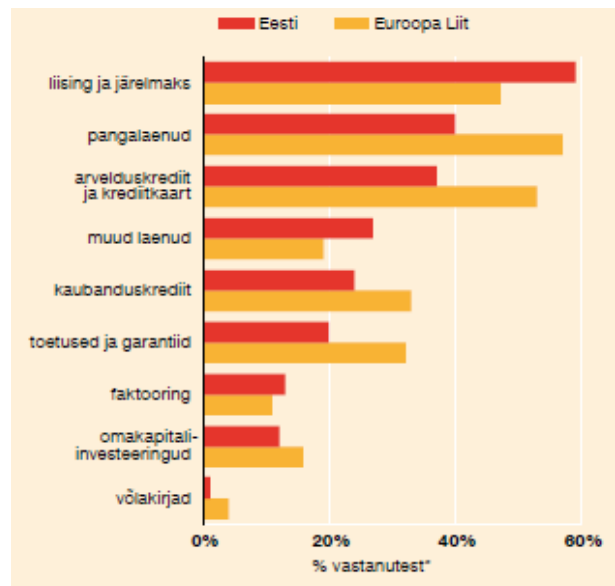
⁴ Uuring: 41% leibkondadest pole raha säästudeks kõrvale pannud (2014)

⁵ Eesti leibkondade varad, kohustused ja jõukus: leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu tulemused (2016)

Väike- ja keskmise suurusega ettevõtted on sageli uued ettevõtted, kellel pole olnud veel aega koguda reputatsiooni ning lühikese või olematu krediidialaloo tõttu on pankadel nende krediidiriski keerulisem ja kallim hinnata. See tõstab omakorda pangalaenude hinda või nurjab laenusaaamise hoopiski. Väikefirmade probleemne ligipääs ettevõttevälisele rahastamisele on olnud Eesti ettevõtjate endi sõnul viimastel aastatel teiste Euroopa riikidega sarnasel madalal tasemel. Ligi 12% Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks on kõige enam äritegevust piirav tegur just ligipääs rahastamisele, mikroettevõtete seas on probleem veelgi suurem.⁶

Joonis 1: Ettevõtete osakaal, kelle jaoks ligipääs rahastamisele on suurim äritegevust takistav tegur. Allikas: Majanduse rahastamise ülevaade (2015).

Joonis 2: Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks olulised ettevõttevälised rahastamisallikad. Allikas: Majanduse rahastamise ülevaade (2015).

C. Tarbijakrediidi lahendused on jaekaubanduse ettevõtetele vajalikud, st nende positiivne mõju on laiem tarbijate vajadustest ning finantsteenuste pakkujate huvidest

Eestis eelistatakse tarbijalaenude asemel osta järelmaksudega, mis tundub mugav ja käepärane lahendus suuremate ostude eest tasumiseks⁷.

Liisingu mahud on Eestis kasvanud alates 2012. aastast alates (2015. aasta lõpus 15% viimase aastaga), tehes seda kiiremini kui erinevad laenuhood (nt kodulaenude mahud kasvavad kiiremini kui tarbijakrediidi mahud). Tarbijalaenude osas kasvab kõige kiiremini just nõ kestvuskaupade (nt kodumasinad, elektroonika, mööbel) osa.⁸

⁶ Majanduse rahastamise ülevaade (2015)

⁷ Baltic Household Outlook (2015)

⁸ Baltic Household Outlook (2016)

Argument intervjuudest:

„Ka kaupmehed vajavad neid teenuseid – oluline osa ostudest finantseeritakse täna järelmaksu või muu tarbijakrediidi teenuse kaudu ning spetsialiseerunud finantsteenuseid pakkuvate ettevõtete poolt turule toodud lahenduste puudumisel peaks iga kaupmees looma oma maksesüsteemi, mis omakorda mõjutaks tarbijahindasid.“

D. Erinevate tarbijagruppide nõudlusele suudavad kõige paremini vastata spetsialiseerunud tarbijakrediidi pakkujad

Tarbijakrediidi pakkujad on tõestanud end **dünaamiliselt innovaatiliste ettevõtetenä**, kes suudavad minna kaasa tarbijate vajaduste arenguga ning pakkuda olemasolevatele alternatiividele lihtsamaid, kiiremaid ja sageli ka soodsamaid lahendusi.

Argument intervjuudest:

„Tingimustes, kus universaalpangad (a) tõmbusid mõne aasta eest teatud tarbijakrediidi teenuste pakkumise turult välja (nt järelmaks) ning (b) nende teenused on eratarbijale teatud tingimustel varasemast keerulisemalt kättesaadavad (pangakontorite sulgemine, sularahatehingute teenustasud jt), oli tarbijate nõudluse kasv alternatiivsete teenuste järele ning sellele vastava pakkumise kasv loomulik turu arengu osa.“

E. Ka universaalpangad on muutunud tarbijakrediidi turul aktiivsemaks

Argument intervjuudest:

„2016. aastal on Eesti finantsteenuste turul näha trendi, kus universaalpangad on hakanud ka ise üha rohkem tarbijakrediidi teenuseid (eelkõige tagatiseta väikelaene) reklaamima ning pakkuma.“

Tarbijaja jaoks tagab parima lahenduse alternatiivide paljus, mistõttu mõistlikel tingimustel väikelaenude väljastamine peaks olema vaadeldud ja reguleeritud võrdselt universaalpankade ja alternatiivsete tarbijakrediiti pakkuvate ettevõtete osas.

Kommertspankade poolt antud tarbijalaenude intressimäärad jäid 2010-2012. aastal vahemikku 13-22%. Reguleerimata turul hinnati sel perioodil intresse ja krediidikulukust kõrgemaks kui samal ajal kommertspankade pakutavatel tarbijalaenudel.⁹ Tänapäevaks on olukord osaliselt muutunud. Näiteks järelmaksu valdkonnas on nii pankade kui teiste ettevõtete pakutavate intresside tase võrreldav.

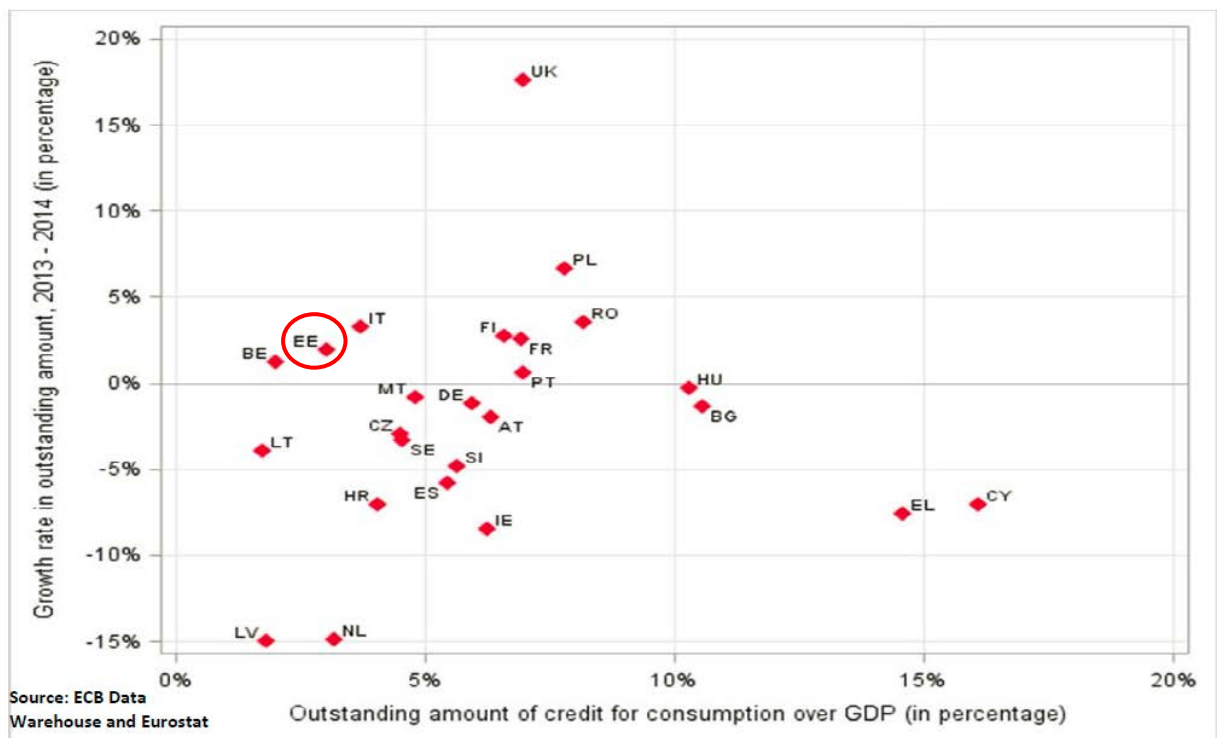
⁹ Kiirelanuturg – analüüs ja ettepanekud (2014)

F. Tarbijakrediidi teenustel on Eestis kasvuruumi

Tarbijakrediidi turg on Eestis kasvanud alates 2015. aasta aprillist. Tarbimine kasvab Eestis üldiselt kiiremini kui Euroopas keskmiselt. Ekspertide hinnangul tarbijakrediidi maht Eestis lähiajal pigem kasvab.¹⁰

Sama arvavad üleeuroopalise trendi kohta erinevate Euroopa riikide turuosalisel¹¹. Euroopa Liidu riikide ülesed analüüsid näitavad, et kõige kiiremini kasvab tarbijakrediidi maht ühe elaniku kohta neis riikides, kus baastase on madalam (sh Eesti) – vahed ühtlustuvad¹².

Tarbijakrediidi turu osakaal Eesti SKP-st (2014. aasta lõpus Eestis 3%¹³, erinevatel andmetel Euroopa Liidus keskmiselt 8,2% 2011. aasta lõpus¹⁴ ja 6,7% 2015. aastal¹⁵. Riikide tasandil 2014. aasta lõpus Hollandis veidi üle 3%, Rootsis alla 5%, Šveitsis ja Saksamaal veidi alla 6%, Suurbritannias veidi alla 7%¹⁶) on arenenud majandusega riikide vastavatest numbritest madalam.

Joonis 3. Tarbijakrediidi osakaal SKP-s 2014. aastal ning tarbijakrediidi kasvumäär 2013-2014. aastal
Allikas: EBA Consumer Trends Report 2015 (2015).

Võrreldes tarbijakrediidi keskmisi absoluutsummasid Eestis väiksema SKP-ga (elaniku kohta) riikidega, siis on meie elanike laenusummad väiksemad (Eestis umbes 500 euro elaniku kohta¹⁷, Bulgaarias veidi üle 500 euro, Rumeenias umbes 700 eurot, Poolas umbes 800 eurot, Ungaris pea 1 200 eurot¹⁸).

¹⁰ Baltic Household Outlook (2016)

¹¹ Future of European Consumer Finance (2016)

¹² Study on the functioning of the consumer credit market in Europe (2013)

¹³ EBA Consumer Trends Report 2015

¹⁴ Study on the functioning of the consumer credit market in Europe (2013)

¹⁵ The Trend Reversal of the Private Credit Market in the EU (2016)

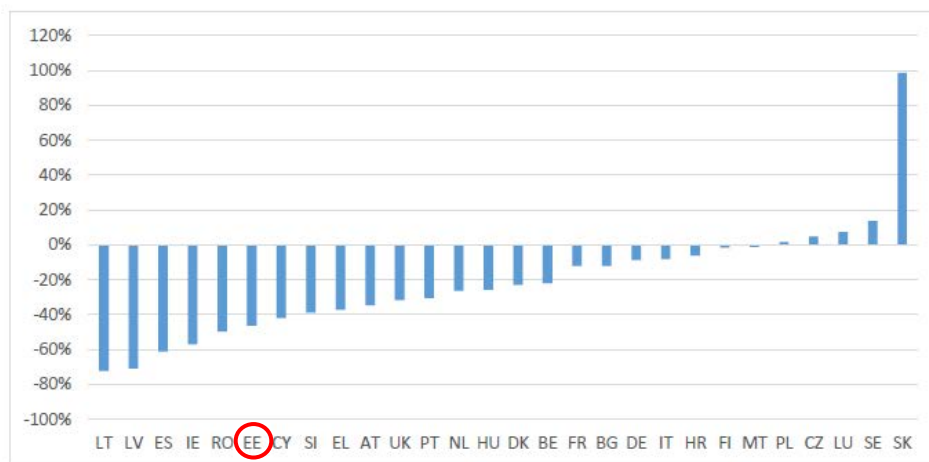
¹⁶ EBA Consumer Trends Report 2015

¹⁷ Kodumajapidamistele antud laenude jääk ja arv laenuuligi, valuuta ja tagatise lõikes (miljon eurot) (2016)

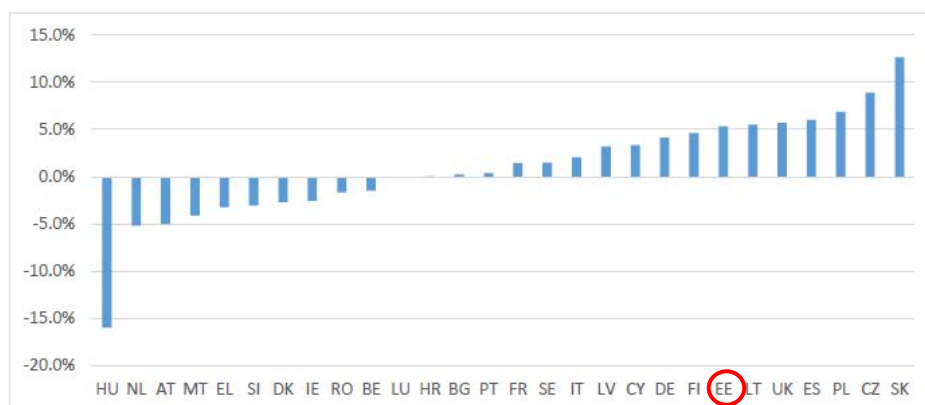
¹⁸ Consumer Credit Market in Europe 2013 overview (2014)

Majanduskriisist väljudes langes tarbijakrediidi maht 2014. aastaks võrreldes 2009. aastaga pea kõigis EL-i riikides (joonis 4) keskmiselt 23%. Eestis üle 40%, Baltikumis keskmiselt 63%, rikastes riikides vähem (Rootsis näiteks hoopis tõusis üle 10%). 2015. aastal algas enamuses liikmesriikides taas kasv (joonis 5).¹⁹

Joonis 4: Euroopa Liidu riikide tarbijakrediidi kumulatiivne muutus 2009-2014. Allikas: *The Trend Reversal of the Private Credit Market in the EU (2016)*.

Joonis 5: Euroopa Liidu riikide tarbijakrediidi muutus 2014-2015. Allikas: *The Trend Reversal of the Private Credit Market in the EU (2016)*.

Tarbijakrediidi turu kasvades tekib küsimus, kui suur osa sellest suunatakse investeringuteks ning kui suur osa jõuab kohe tarbimisse. Neid andmeid käesoleva analüüsi käigus leida ei õnnestunud.

¹⁹ *The Trend Reversal of the Private Credit Market in the EU (2016)*

Sarnaselt ülejäänud euroala riikidele, kus panganduseksperdid ootavad jätkuvalt kasvavat nõudlust tarbijakrediidi ja teiste majapidamiste laenude osas²⁰, on nõudluse kasv tõenäoline ka Eestis. 2016. aasta Eesti turu numbrid näitavad, et tarbijakrediidi osas suurenevad kuude lõikes nii kogujääk kui ka laenude arv²¹.

Muutunud nõudlusest > mitmekesise pakkumiseni:

Tarbijate nõudluse kasvades (maht) ja ootuste tõustes (kvaliteet) on vajadus selliste pakujate järele, kes suudavad tarbijatele parimat teenust osutada – mitmekesise pakkumisega turul saab iga tarbija teha sobivaima valiku ning loomulik konkurents arendab turgu ka ühiskonna jaoks kõige optimaalsema lahenduste suunas.

²⁰ The euro area bank lending survey (2016)

²¹ Kodumajapidamistele antud laenude jääk ja arv laenu liigi, valuuta ja tagatise lõikes (miljon eurot) (2016)

3 Mitmekesine pakkumine

Nii nagu teistes sektorites on ka finantsteenuste puhul spetsialiseerumine otstarbekas – mitmekesine paljude pakkujatega turg tagab lõppkokkuvõttes tarbija jaoks parimad lahendused. Seetõttu tasub tarbijakrediiditurul soodustada spetsialiseerunud turuosaliste kasvu. Eesti finantsteenuste turg on üks kõige ühekülgsem kogu Euroopas.

A. Mitmekesisuse suurenemine on rahvusvaheline trend

Euroopa Pangandusjärelvalve (EBA) 2016. aasta raporti kohaselt on nõudluse mitmekesisistudes alternatiivsete finantsteenuste pakkujate turule sisenemine üheks olulisemaks trendiks Euroopa finantsteenuste turul²².

Maailma mastaabis on universaalpanganduse väline finantssektor suure mahuga sektor, mis kasvab kiiremini kui tavapangandus²³. 2014. aastal analüüsitud 26 riigi või piirkonna (mis moodustasid kokku 80% maailma majandusest ja 90% maailma finantsvaradest) panganduse ja spetsialiseerunud teenusepakkujate (*shadow banking*) mahud ja kasvukiirused olid järgmised:

	2014 maht (triljonit USD)	2014 kasv (%)	Keskmine kasv 2011-2014 (%)
Pangad	135	6,4	5,6
Pankadega seotud krediidiandjad	68	9,0	6,3
Universaalpanganduse välised krediidiandjad	36	10,1	6,3

Tabel 1. Erinevate finantsteenuste pakkujate mahud ja kasvuprotsendid globaalselt. Allikas: *Global Shadow Banking Monitoring Report (2015)*.

Nagu eelpool nimetatud, siis on tarbijate kiirelt arenevate vajaduste ja ootustega toimetulemiseks vaja kiire kohanemisvõimega ning uuendustele suunatud innovaatilisi ettevõtteid. Oma paindlikkuse tõttu on just väike-ettevõtted need, kes suudavad olla innovaatilised ja kokkulepitud regulatsiooni piirides turu vajadusi kiirelt, mugavalt, kvaliteetselt, usaldusväärset ja soodsalt lahendada. Oluline on kujundada nende ettevõtete jaoks tegevuskeskkond (sh regulatsioon), mis soodustaks loomulikku konkurentsi ja innovatsiooni. Vastupidine olukord oleks monopolistlikkuse suunas liikumine – suured turuosalised muutuvad veel suuremaks, väiksemad kaovad ning uute loomine on raskendatud.

B. Eesti finantsteenuste turg on äärmiselt ühekülgne

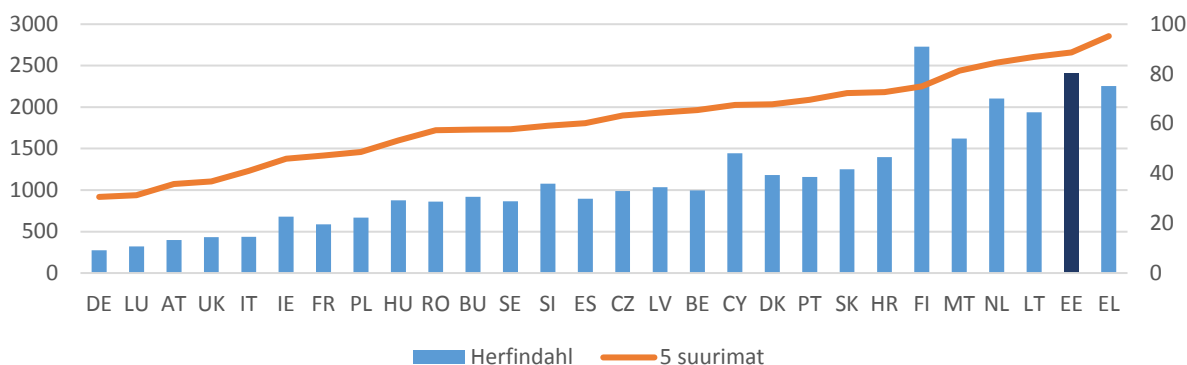
Eesti on pea kõige ühekülgsema finantsteenuste sektoriga riik EL-is – viie suurima krediidiastutuse käes on Eestis 89% varadest ning meid edastab vaid Kreeka 95% (enne 2013. aastat oli nende sama näitaja

²² EBA Consumer Trends Report 2015 (2016)

²³ Global Shadow Banking Monitoring Report (2015)

alla 80% tõustes seejärel järsult). Saksamaal on see 30%, Austrias 36%, Suurbritannias 37% Lätis 65%, Rootsis ja Taanis 68%, Soomes 75%.²⁴

Pangandussektori kontsentreerumist väljendava Herfindahli indeksi järgi on Eesti turg Euroopa Liidus teisel kohal oma ühetaolisuselt, vaid Soomes on pangandussektor veelgi enam kontsentreerunud.²⁵

Joonis 6. Euroopa Liidu riikide finantssektori viie suurima krediidiasutuse varade osakaal (parem telg) ning pangandussektori kontsentreeritust väljendav Herfindahli indeks (vasak telg). Allikas: European Central Bank (2016).

Seega ei ole meie tänane tarbijakrediidi turg nii mitmekesine kui arenenud majandusega riikides. Seda kinnitab madalam tarbijakrediidi turu osakaal SKP-st (Eestis 3%, edestades EL riikidest vaid Lätit, Leedut ja Belgia) kui ka ülalnimetatud universaalpankade ja spetsialiseerunud teenusepakkujate osakaalude jaotus kogu finantsteenuste turul, mis on meil selgelt universaalpankade poole kaldu.

Argument intervjuudest:

„Eesti finantsturu ühetaolisust kinnitab asjaolu, et meie suuremad universaalpankad on Põhjamaade taustaga, kes vaatavad asju pigem ühtemoodi, st puuduvad selgelt eristuva ärimudeliga suurpankad.“

Kõige suurem spetsialiseerunud teenusepakkujate osakaal EL riikidest on Itaalias, Rootsis, Norras ja Suurbritannias²⁶.

Argument intervjuudest:

„Need faktid kinnitavad, et tarbijakrediidi näol on tegemist sektoriga, mis on tegelikkuses väiksem kui regulatsioon ja avalik negatiivne kuvand näitavad. Piirangute seadmise kõrval on oluline teha tööd hoobade arendamisega, mis turu arengut hoogustaksid.“

C. Suur osa tarbijad ei kaalu enne laenuotsuse tegemist erinevaid alternatiivseid võimalusi

Vaid alla 40% Euroopa elanikest otsib laenuotsuse tegemise eel infot rohkem kui ühelt laenu pakkujalt – esimese valikuna küsitakse infot oma kodupangast ning alles seejärel mõne teise laenuandja käest²⁷.

²⁴ EU structural financial indicators (2016)

²⁵ EU structural financial indicators (2016)

²⁶ Study on the functioning of the consumer credit market in Europe (2013)

²⁷ Study on the functioning of the consumer credit market in Europe (2013)

Argument intervjuudest:

„Bigbanki poolt tehtud analüüsist selgub, et pea 80% Eesti tarbijatest piirdub vaid ühe alternatiivi (enamasti kodupanga pakkumine) kaalumiseega.“

Enamus inimestest valib kodupanga poolt pakutud lahenduse, hoolimata sellest, et mujalt võiks sama teenuse soodsamatel tingimustel saada. Hoolimata eestlaste kõrgest finantskirjaoskusest on tarbijate teadmine turu mitmekesisusest piiratud. Ranged reklaamipiirangud ei toeta olukorra paranemist.

Hiljuti laenu võtnud eestlastest vaid 6% on võtnud selle mujalt kui oma kodupangast. Võrdluses näiteks Taani, Belgia, Saksamaa, Hollandi ja Rootsi on seda 2-3x vähem²⁸.

D. Spetsialiseerunud finantsteenuste pakkujad muutuvad tarbijatele esimeseks valikuks

Kui täna domineerivad turul suured universaalpangad, siis tulevik on *fintech*-lahenduste ning kindlale teenusele spetsialiseerunud ettevõtete päralt. Edukad on need, kes suudavad pakkuda lihtsamat, kiiremat ja mugavamat teenust kui senine turu standard.

Argument intervjuudest:

„Kui täna on spetsialiseerunud tarbijakrediidi pakkujad pigem valik neile, kes mujalt laenu ei saa, siis tulevikus valivad tarbijad eelisjärjekorras teenusepakkuja, kes tema vajadusi paremini lahenda suudab, st spetsialiseerunud tegijad muutuvad tõenäolisemalt iga ihaldusväärse kliendi esimeseks valikuks.“

E. Mitmekesisem pakkumine toob tarbija jaoks soodsamad hinnad

Mitmekesisusega kaasnevas oluliseks lisaväärtuseks tarbija jaoks on ka teenuse soodsam hind. Loomulik konkurents ja paljude alternatiividega turg kujundavad mõistlikku hinnataset.

Argument intervjuudest:

„Näiteks viimase hinnalanguse Eesti väikefinantseerimise turul algatas Bigbank, kes spetsialiseerunud tegijana soovis kasvata oma turuosa universaalpankade klientide arvelt.“

Mitmekesisest pakkumisest > mõistliku regulatsioonini:

Turunõudluse rahuldamine spetsialiseerunud teenusepakkujate poolt, kes tegutsevad reguleeritud turul, on normaalne ettevõtlusvabaduse osa. Turul, kus kasvav ja muutuv nõudlus toob kaasa palju erineva lähenemisega pakkujaid, hoiab nende tegevuse mõistlik reguleerimine ära nõudluse kuritarvitamise ning toetab parimate teenuste arengut tarbija hüvanguks.

²⁸ European Consumer Payment Report 2015 (2016)

4 Mõistlik regulatsioon

Tarbijakrediidi teenuste pakkumise turu reguleerimine on vajalik ning seda on täna Eestis piisavalt tehtud – reguleeritud turg töötab ratsionaalselt.

A. Tarbijakrediidi turu reguleerimine on mõistlik ja vajalik

Kuna nõudlus selliste teenuste järgi on turul igal juhul olemas ning pigem kasvab, siis on vajalik, et teenusepakkujad tegutseksid reguleeritud turul.

Argument intervjuudest:

„FinanceEstonia töögrupi liikmed hindavad kehtivat krediidiandjate ja –vahendajate seadust vajalikuks ja mõistlikuks lahenduseks. See on korrastanud turgu ja loonud piisava raamistiku tarbija jaoks vastuvõetavatel tingimustel teenuse pakkumiseks.“

Tarbijakrediidi kulukuse määra lagi on turgu korrastanud ja mõistlikumalt tegutsema pannud. Lisaks peavad finantsteenuste pakkujad lähtuma üldistest vastutustundliku laenamise põhimõtetest.

B. Sektori negatiivne kuvand tekkis reguleerimata turul, mis tänaseks on möödanik

Oluline on teha vahet 2016. aasta märtsis uuendatud krediidiandjate ja –vahendajate seadusele **eelnenu**d ning **keh**tiva seaduse alusel toimival turul. Esimeste kiiralaenutoodete turule tulles oli olemas nõudlus ja pakkumine, ent puudus piisav regulatsioon, mis lõi soodsa pinnase tarbijakrediidi teenuste negatiivse maine tekkimisele. Tänapäevaks tegelevad reguleeritud turul teenuseid pakuvad ettevõtted normaalse äritegevusega.

Argument intervjuudest:

„Madala uudiskünnisega riigis jõuab piltlikult öeldes iga tarbijalaenuga seotud negatiivne juhtum meediasse. Tarbijakrediidi reguleerimise eelse turu kohta avalikkuses loodud kuvand ei kujutanud tervikut – kroonilisi võlglast ja äärmuslikke juhtumeid on turu kogumahtu arvestades vähe.“

Nii nagu igas sektoris, tegutseb ka antud juhul turul ebaausaid ettevõtteid, ent universaalpankade ja ebaeetiliselt tegutsevate kiiralaenuandjate vahele mahub väga palju turuosalisi, kes pakuvad finantsteenuste turul normaalset ja turu vajadustele vastavat toodet ausalt ning eetiliselt.

C. Reklamiseadus raskendab uute tegijate ja teenuste turule jõudmist

Argument intervjuudest:

„Mitmed Euroopa riigid on läbinud tee, kus kiirelt kasvaval turul puudub (piisav) regulatsioon, misjärel luuakse kiirustades (piirav) regulatsioon ning lõpuks jõutakse loomulikku arengut soodustava teeni.“

MKM-i poolt 2014. aasta alguses avaldatud Eesti kiirlaenuuru analüüsis toodud soovitus piirata tarbijakrediidi reklaamimist, sh mitte lubada reklaami televisioonis ja raadios, on tänaseks ellu viidud. Kuid nimetatud raportis ei tehtud võrdlusanalüüsi teiste riikide sarnase kogemusega ega hinnatud reklaami osa laenuuru probleemide tekkimises²⁹.

Kuigi antud ülevaate eesmärk ei ole analüüsida põhjalikult kehtivat reklamiseadust, siis jääb turuosaliste arvamusest läbivalt kõlama, et seaduse finantsteenuste reklaami puudutav paragrahv **kahandab väikeettevõtete (eriti uute turuosaliste) ning tegutsevate ettevõtete võimalusi tuua turule uusi teenuseid**. Selle tulemusena moonutatakse loomuliku konkurentsi arengut ning tarbija jaoks muutuvad teenused kallimaks (või vähenevad võimalused hinnalanguseks) nii suurpankades kui ka spetsialiseerunud teenusepakkujate juures.

Argument intervjuudest:

„Eesti täna kehtiv reklamiseadus on märksa rangem kui enamuses Euroopa riikides.“

Kõrge sisenemisbarjäär muudab teenuse tarbija jaoks kallimaks ja/või jätab tarbijad sootuks alternatiivsetest valikutest ilma. See omakorda tähendab, et tarbija ei saa teha enda jaoks parimat valikut.

Argument intervjuudest:

„Seadus peaks reguleerima võrreldavate finantsteenuste pakkumist võrdselt – arusaamatuks jääb punkt reklamiseaduses, mille kohaselt on tele- ja raadioprogrammides keelatud reklaamida krediidilepingu alusel rahasumma andmist tarbija käsutusse või selliseid lepinguid vahendada, ent erandina on lubatud selline reklaam piiriülese maksevahendina kasutatavale krediitkaardile.“

Võrreldes erinevate tarbijakrediidi toodete reklaamipraktikaid EL-i erinevates riikides, selgub, et just krediitkaartide reklaamides rikutakse kõige enam reegleid³⁰. Samas on Eestis lubatud pea ainsa tarbijakrediidi tootena just rahvusvahaliste krediitkaartide telereklaam.

²⁹ Kiirlaenuur - analüüs ja ettepanekud (2014)

³⁰ Study on the functioning of the consumer credit market in Europe (2013)

D. Positiivne krediidi register võimaldaks tarbijakrediiti neile, kelle maksekäitumine seda lubab

Mitmeid tänasel turul eksisteerivaid probleeme ja hirme (oht nõ valedele inimestele laenu anda, lõhki laenamine vms) aitaks lahendada **positiivse krediidi registri loomine**. Eesti on siiani üks väheseid Euroopa riike, kus selline register puudub. Õnneks on siin toimumas muutused ja turule on tulemas vähemalt kaks sellise teenuse pakkujat.

Argument intervjuudest:

„Register annaks kõigile krediidiandjatele laenuotsuste tegemisel kiire ja piisava info selleks, et laenu väljastataks vaid nõ õigetele inimestele, kelle maksevõimekus seda lubab.“

Mõistlikust regulatsioonist > teadliku tarbijani:

Reguleeritud turul on tarbijatel lihtsam teha teadlikke ja tarku otsuseid. Eestlaste tänane finantskirjaoskuse tase ning senised finantsteenuste tarbimise harjumused ei viita vajadusele regulatsiooni veelgi enam karmistada. Turu loomulikku arengut takistavad piirangud (nt reklaamiseadus) võivad luua tarbijate jaoks piiratud inforuumi ning seeläbi langeb nende teadlikkuse ja finantskirjaoskuse tase võrreldes arenenud riikide tarbijatega.

5 Teadlik tarbija

Eesti tarbijate finantskirjaoskus on võrreldes rikaste riikidega madalam, ent maailma mastaabis kõrge. Eesti elanikud on teinud mõistlikke finantsotsuseid ning laenukoormus on võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega pigem väike.

A. Eesti tarbijate laenukoormus on pigem väike

EL-i uued liikmesriigid paistavad silma oluliselt väiksema laenukoormusega (nii absoluutselt kui ka suhteliselt) kui vanad liikmesriigid³¹. Laenudega leibkondade osakaal on Eestis veidi väiksem kui euroalal: Eestis on see 37% ja euroalal 44%. Leibkondade finantskoormus on Eestis suhteliselt madal: laenu-vara ning laenu-sissetuleku suhtarvud jäävad euroala keskmistele alla. Erandiks on selles osas kõige madalamasse sissetulekute kvintiili kuuluvad krediititurul osalevad leibkonnad, kelle laenukoormus on euroala sarnaste leibkondade laenukoormusest märgatavalt kõrgem. Samas on laenu võtnud leibkondi nende seas vähe.³²

Jättes kõrvale kinnisvara tagatisega laenud, on tagatiseta laene 25% leibkondadest (sh krediitkaardivõlg 8%, arvelduskrediit 10% ja muu tagatiseta laen 13%). Tagatiseta laenude mediaanväärtus on Eestis 700 eurot, krediitkaardilaenudel 400 eurot ja muudel tagatiseta laenudel 1 400 eurot.³³

B. Kodulaenude koormusega oleme tugeva majandusega Euroopa riikidele lähemal kui tarbijalaenude koormusega – meie tarbijalaenude koormus ei ole liiga suur

Suurima kodulaenude koormusega on Euroopa Liidus Taani, Küprose, Suurbritannia, Rootsi ja Hollandi elanikud. Eesti tase on võrdluses nende riikide elanike 60-70%-lise (Taani puhul üle 100%) kodulaenude koormusega SKP-st veidi üle 30% ehk ligikaudu kaks korda madalam.³⁴

Tarbijakrediidi suhe SKP-sse on kõrgeim Küprosel ja Kreekas (ligikaudu 15%) ning Bulgaarias, Ungaris (ligikaudu 10%), samal ajal kui Eesti vastav näitaja on 3% (üks väiksemaid EL-is). Tugevama majandusega riigid (nt Suurbritannia, Rootsi, Saksamaa, Austria ja Holland) on meist kuni 2 korda suurema tarbijakrediidi osakaaluga SKP-st.³⁵

Kuigi igat juhtumit peab käsitlema individuaalselt, siis tarbijakrediidi puhul on keskmine laenusumma Eestis veidi alla 1 700 euro³⁶ (joonis 7). See tähendab, et risk ei ole tarbijale kogusummat silmas pidades nii suur kui näiteks eluasemelaenude puhul. Tarbijakrediidist on kujunenud keskne aruteluteema ülelaenamisesest rääkides, **ent tegelikkuses on selle sektori panus eraisikute laenukoormusesse pea**

³¹ *Household Debt and the European Crisis (2013)*

³² *Eesti leibkondade varad, kohustused ja jõukus: leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu tulemused (2016)*

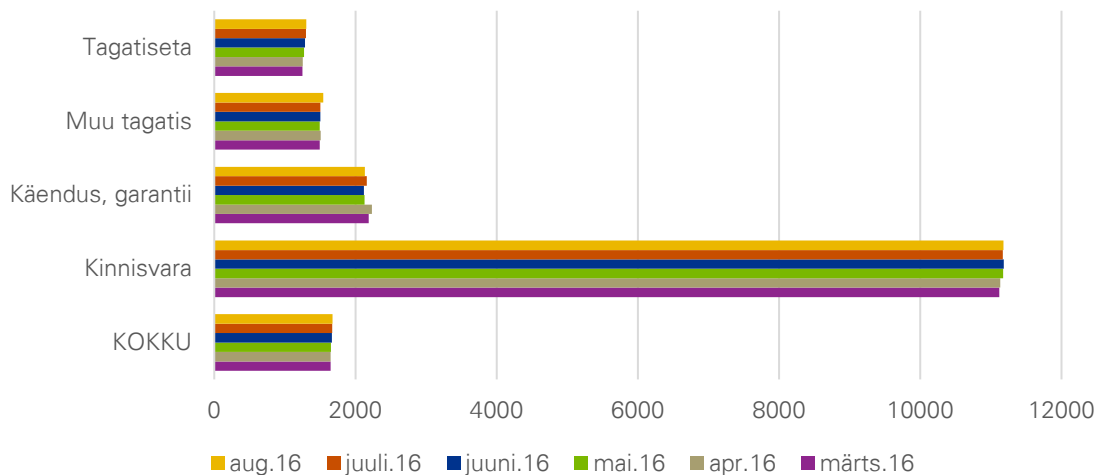
³³ *Eesti leibkondade varad, kohustused ja jõukus: leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu tulemused (2016)*

³⁴ *EBA Consumer Trends Report (2016)*

³⁵ *EBA Consumer Trends Report (2015)*

³⁶ *Kodumajapidamistele antud laenude jääk ja arv laenuliigi, valuuta ja tagatise lõikes (miljon eurot) (2016)*

olematu – ka buumiaja lõpu tipus, 2009. aastal, moodustas tarbijakrediit vaid veidi üle 13% kodumajapidamiste võlakooomusest, samas kui kodulaenu moodustasid 72%³⁷.

Joonis 7. Eesti kodumajapidamistele antud tarbijalaenude jääk tagatise lõikes. Allikas: Eesti Pank (2016).

Sellest võib järeldada, et esiteks ei ole Eesti puhul tegemist probleemse teemaga ning teiseks on meil kasvuruumi, mida tuleks toetada mõistliku turu reguleerimise ja arengu soodustamisega. Arvestades, et tarbijad kasutavad erinevaid finantsteenuseid niikuinii (nt kodulaenu ja autoliising, mida peame normaalseteks finantsteenusteks), siis ei tohiks me diskrimineerida teiste finantsteenuste pakkujaid ning peaksime tagatiseta laenu ja järelmaksu turgu käsitlema normaalse nähtusena.

C. Eesti elanikud on teinud mõistlikke laenuotsuseid

Hinnanguliselt oli Eesti reguleerimata turul kiiralaenu võtnud isikuid enne 2015.a. üle 100 000³⁸. 2016. aasta augustis oli Eestis välja antud 399 000 tarbijalaenu³⁹. Kui arvestada keskmiselt kahe laenuga isiku kohta on tarbijalaenu võtjaid ligi 200 000 ning kui arvestada kolme laenuga, siis peaaegu 170 000. See teeb alla 20% Eesti täiskasvanud elanikest.

Tarbijakrediidi turu olukorrast rääkides on oluline silmas pidada, et kuigi suurema osa ajast on see turg tegutsenud ilma piisava regulatsioonita, siis ka neis tingimustes ei ole Eesti elanikud end nõrka laenanud ning üldiselt on tarbijad teinud mõistlikke otsuseid.

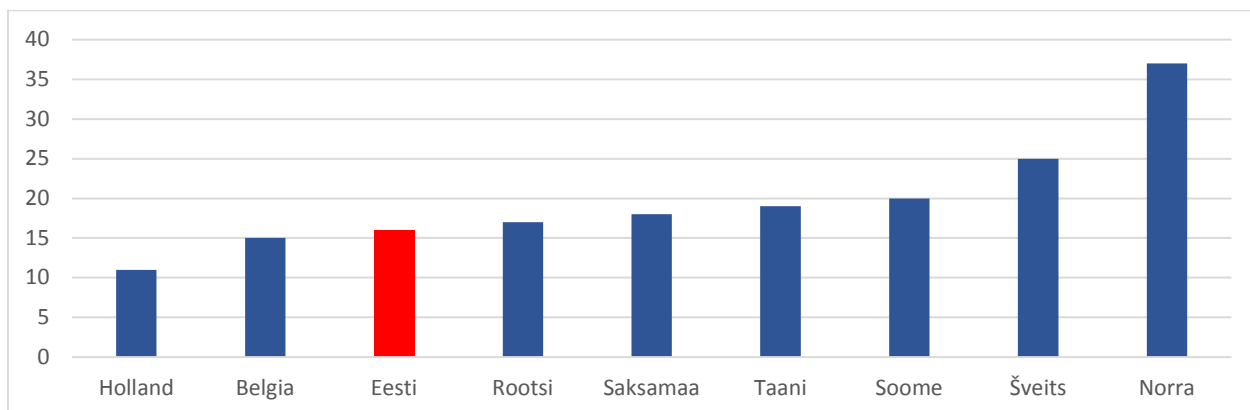
Argument intervjuudest:

„Eestis on aktiivsemad tarbijakrediidi teenuse pakkujad võtnud laenu keskmiselt 5-6 kohast, samal ajal kui näiteks Soomes ei ole erandlik see, kui on võetud kohustusi 20-30 erinevast finantsasutusest.“

³⁷ Household Debt and the European Crisis (2013)

³⁸ Kiiralaenu turu – analüüs ja ettepanekud (2014)

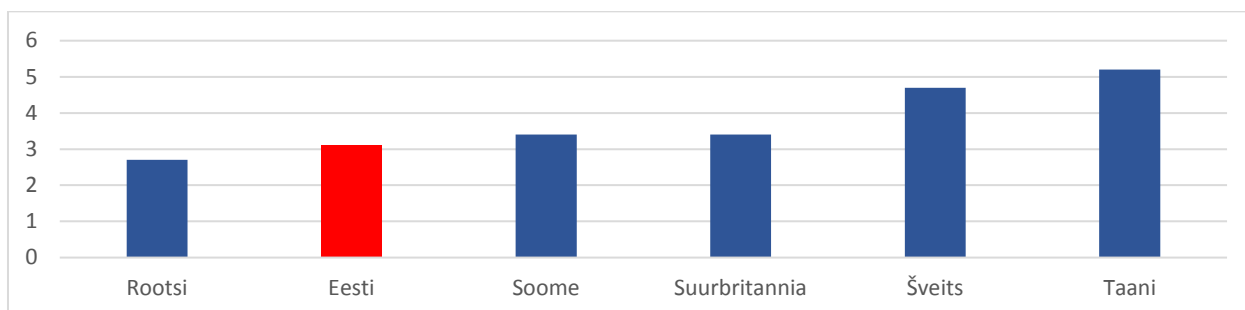
³⁹ Kodumajapidamistele antud laenu jääk ja arv laenuliigi, valuuta ja tagatise lõikes (miljon eurot) (2016)

Joonis 8. Elanike osakaal (%), kes peavad uuringu kohaselt normaalseks laenata asjade ostmiseks raha. Allikas: European Consumer Payment Report 2015 (2016).

D. Eesti laenuvõtjate maksekäitumine vastab Euroopa arenenud riikidele

Oma maksekäitumiselt ei erine Eesti tarbijad arenenud majandusega Euroopa riikide kodanikest – ettevõtete poolt kodumajapidamistele tarbimisel lubatud maksetähtaegu ületatakse keskmiselt ühe või mõne üksiku päevaga pea kõigis EL-i riikides. Kuna Eesti maksetähtajad on pea kõige lühemad (10 päeva), siis tasuvad eestlased oma kohustused ka kõige kiiremini (12 päeva). Ka Eesti tarbijad ise peavad laenude, krediitkaardi kohustuste ja tasumata võlgnevuste õigeaegset tagasimaksmist olulisemaks kui näiteks Saksamaa, Hollandi, Norra ja Šveitsi tarbijad.⁴⁰

Joonis 9. Eurostati andmed järelmaksu või muu laenumaksete võlglaste osakaalu (% elanikest) kohta riikides. Allikas: Arrears on hire purchase instalments or other loan payments - EU-SILC survey (2015).

Leibkondade arv, kel viimase aasta jooksul on olnud raskusi laenumaksete tasumisega on ligikaudu 31 000 ehk 13% kõigist leibkondadest kellel on laen. 2/3 leibkondade hinnangul oli neil tegemist ajutise ja 1/3 puhul püsiva finantsraskusega.⁴¹

⁴⁰ European Consumer Payment Report 2015 (2016)

⁴¹ Uuring: 41% leibkondadest pole raha säästudeks kõrvale pannud (2014)

E. Tarbijakrediidi kahjus on tegevusloa alusel tegutsevatel krediidiandjatel (nõ spetsialiseerunud krediidiandjad) suurem kui pankadel ja nendega seotud krediidiandjatel, ent Euroopa riikide kahjususe skaalal on Eesti keskmiste seas

Finantsinspektsiooni andmete kohaselt on 30. juuni 2016 seisuga krediidiandjate (ei sisalda Bigbanki, Inbanki ja ja pankadega seotud krediidiandjaid) üle 90 päeva viivises oleva krediidi jääk 8,7% kogu krediidi jäägist. Tarbijalaenu osas on see 13,6%. Pankadega seotud krediidiandjatel oma sama number 2,2% ja pankadel 2,9%.

	Pangad (vt nimekirj http://www.fi.ee/index.php?id=287)		Pankadega seotud krediidiandjad (vt nimekirja http://www.fi.ee/index.php?id=19652)		Krediidiandjad (vt nimekirja http://www.fi.ee/index.php?id=18372)	
Elamukinnisvaraga seotud krediit	25 586 714	0,4%	134 298	0,9%	627 750	2,6%
Muu rahaline krediit	10 556 738	2,9%	703 944	2,2%	9 628 073	13,6%
Muu vara liising	n/a	n/a	17 636	1,2%	0	0%
Sõiduki liising	n/a	n/a	237 340	0,1%	286 411	4,7%
Vara ost järelmaksuga	n/a	n/a	297 520	0,5%	1 914 725	4,6%

Tabel 2: Eesti eraisikute üle 90 päeva viivises olevate krediiditoodete jääk (eurodes) osakaal toodete kogujäägist 30.06.2016 seisuga. Allikas: Finantsinspektsioon (2016).

Reguleerimata turul hinnati kiiralaenu kahjususe määraks 2010-2012. aastal 13-22%⁴². Swedbanki esindaja poolt 2015. aasta lõpus Julianus Inkasso seminaril toodud andmete põhjal oli nende *default frequency* tarbimislaenu puhul viimase 3 aasta jooksul 0,3-0,6%. SEB uuringu kohaselt on tarbijakrediidi turul üle 60 päeva hilinenud laenu osakaal 2,2% (kõige kõrgem on see olnud 2010. aastal – 9,5%).⁴³

Kuna spetsialiseerunud krediidiandjate puhul on tagatiseta laenu kahjusus suurem kui suurpankade võrreldavate teenuste puhul, siis selgitab see ka kõrgema intressi vajalikkust. Kui nõudlus selliste teenuste järele jääb universaalpankade poolt lahendamata, siis on loomulik, et selle rahuldavad väiksemad tegijad, kes oma riski maandamiseks pakuvad krediiti kõrgema hinnaga. Siinkohal tekib küsimus, kas kõrgema kahjususe korral peaks selliseid teenuseid nõudvatele tarbijatele üldse laenu andma või mitte? Ilmselt lahendaks reguleeritud turu puududes selle vajaduse reguleerimata turg, mis oleks lõppkokkuvõttes tarbijate ja ühiskonna jaoks märksa kahjulikum lahendus. Eesti kahjususe numbrid ei eristu võrdluses teiste riikidega – sektor töötab siin sarnaselt rikastele riikidele.

EL siseselt on kahjusus tarbijakrediidi teenuste puhul 5% kuni 19%, ent liikmesriikides kasutusel oleva erineva mõõtmise meetodika tõttu ei saa seda võrrelda⁴⁴. Võime küll oletada, et Eesti turul tegutsevate tarbijakrediidiandjate kahjususe näitajad jäävad ülaltoodud viivise jääkidest tuletades ELi skaala keskele, ent peame arvestama, et ilmselt ei ole need üheselt võrreldavad.

F. Eestlaste finantskirjaoskus jääb rikastest riikidest maha

Enamus kõige kõrgema finantskirjaoskusega riike asub Euroopas – Austraalia ja Kanada kõrval Taani, Soome, Holland, Norra, Rootsi ja Suurbritannia⁴⁵. Samas nimetab teine EL-i poolt tellitud uuring, et

⁴² Kiiralaenu turu – analüüs ja ettepanekud (2014)

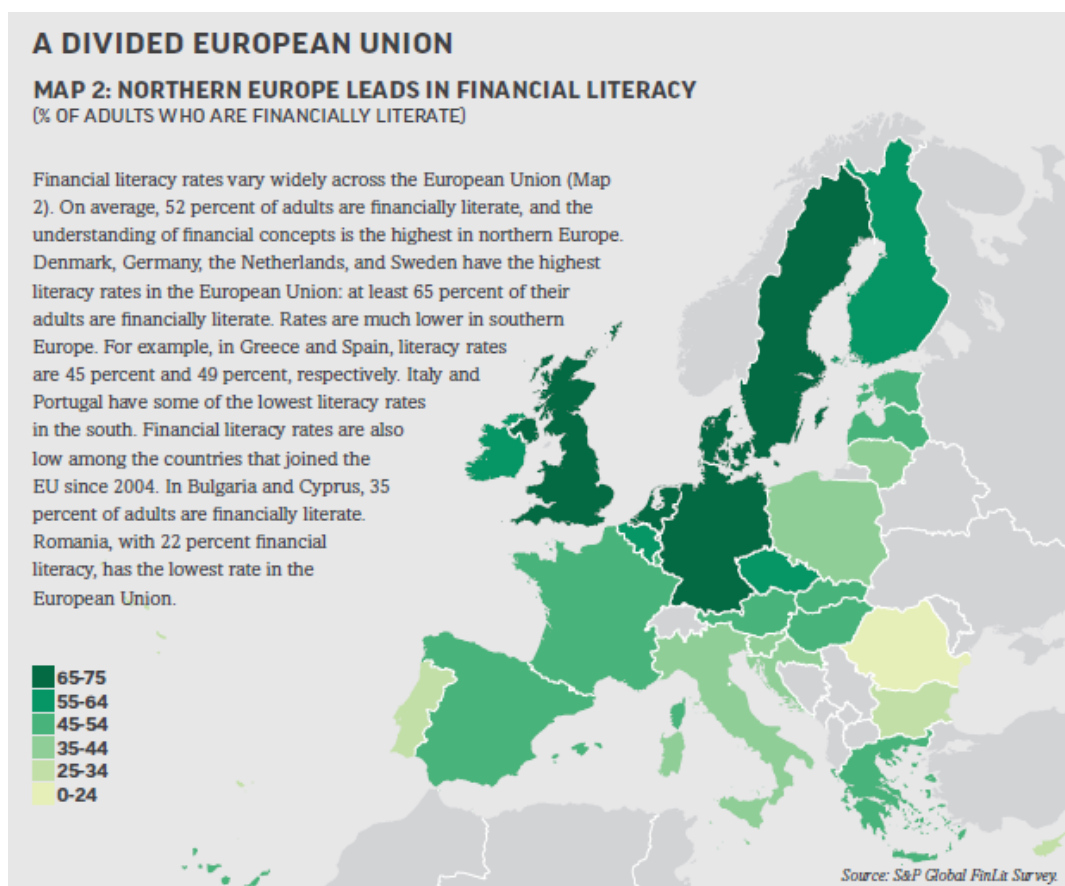
⁴³ Baltic Household Outlook (2016)

⁴⁴ Study on the functioning of the consumer credit market in Europe (2013)

⁴⁵ Financial Literacy Around the World (2015)

üldiselt on tarbijate finantskirjaoskuse tase Euroopa Liidus siiski äärmiselt madal⁴⁶. Mitmed Euroopa riigid peavad kõrge võlakooormuse ja makseraskuste põhjuseks just madalat finantskirjaoskust^{47 48}.

Võrdluses eelpool nimetatud rikaste Euroopa riikidega on eestlaste finantskirjaoskuse tase madalam. Veidi üle poole Eesti täiskasvanutest on tugeva finantskirjaoskusega, tugevama Põhjamaades ning Lääne-Euroopa riikides on sama näitaja meist 10-20 protsendipunkti kõrgem.⁴⁹

Joonis 10: Euroopa Liidu riikide elanike finantskirjaoskuse tase. Allikas: *Financial Literacy Around the World* (2015).

Finantskirjaoskuse tänasest tasemest lähtudes tuleb hinnata, kuidas nõudluse ja pakkumise areng finantsteenuste turul (sh tugevalt muutunud ootused ja uutemoodi lahendused) finantskirjaoskust muude otsuste kontekstis mõjutab. Otsused peavad Eesti tarbijate finantskirjaoskust võrreldes teiste Euroopa riikidega tõstma, mitte langetama.

Selleks on oluline vaadata, milline on tarbijate teadlikkus kiirelt arenevast spetsialiseerunud finantsteenuste turust ning selle võimalustest. Tarbijate finantskirjaoskust saab näiteks kasvatada avatud hoiakuga, kus finantsteenuste osutajatel on võimalus tarbijaid oma teenuste olemusest informeerida.

⁴⁶ Study on the functioning of the consumer credit market in Europe (2013)

⁴⁷ EBA Consumer Trends Report 2015 (2015)

⁴⁸ Improving the financial literacy of European consumers (2015)

⁴⁹ Financial Literacy Around the World (2015)

Argument intervjuudest:

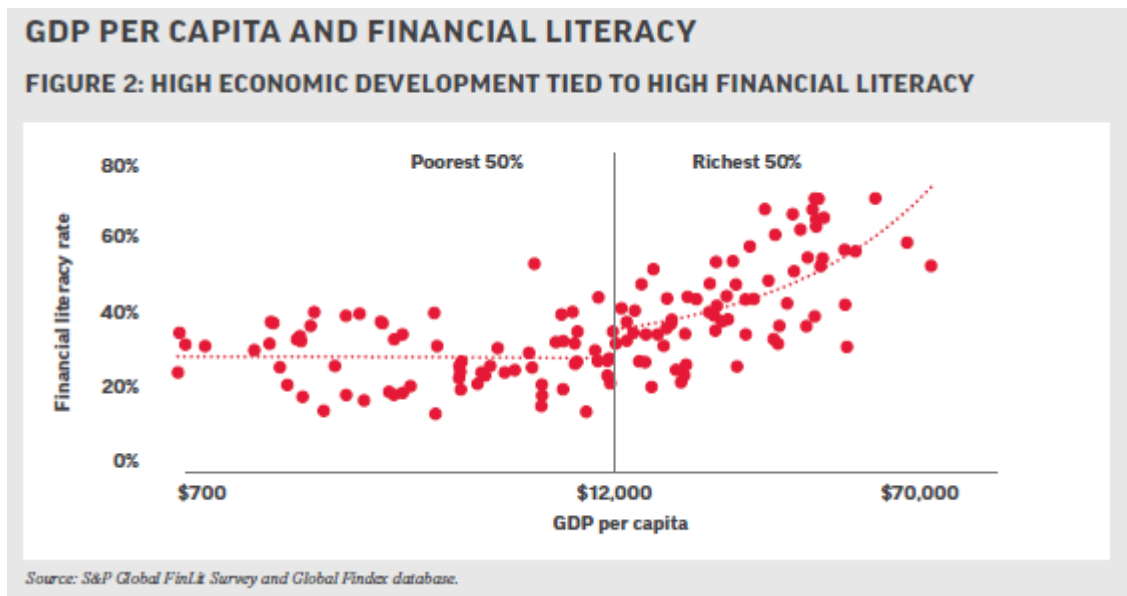
„Olulist pidurdavat rolli mängivad siin tänase reklaamiseaduse piirangud. Meil on vähearenenud ja madala mitmekesisusega turg, kus pakujate võimalused tarbijaid teenuste olemuse osas massimeedias harida on piiratud.“

Kuigi Eesti elanike finantskirjaoskus jääb maha Euroopa tipptasemest, oleme selgelt eespool teistest sarnase majandusliku jõukusega riikidest, kus tarbijate suhteline laenukoormus ning tarbijakrediidi osakaal SKP-st on reeglina suurem kui Eestis. Ilmselt selgitab meie finantskirjaoskuse tase ka mõistlikke laenuotsuseid.

Argument intervjuudest:

„Regulatsiooni kujundamisel ei tohiks me eeldada, et tarbija on rumal ja teeb laenuotsuseid silmaklapid peas.“

Finantskirjaoskuse tase on selges seoses riikide jõukusega.

Joonis 11: SKP ja finantskirjaoskuse vaheline seos. Allikas: Financial Literacy Around the World (2015).

Teadlikust tarbijast > arenenud majanduseni:

Tugeva finantskirjaoskusega tarbija teeb mõistlikke finantsotsuseid ning arenenud Euroopa riikidega võrreldaval tasemel teenuste kasutamise aktiivsuse juures lisab ringlusesse täiendavat raha, elavdades siinset tarbimist ja majandust.

6 Arenenud majandus

Arenenud finantssektor ja majanduse edukus on omavahel korrelatsioonis – mida arenenum (sh mitmekesisem) on finantsteenuste sektor, seda arenenum on majandus.

A. Rikaste riikide finantsteenuste sektor on mitmekesine

Jõukate riikide finantsteenuste sektorit iseloomustab mitmekesisus ja valikute paljusus. Turule tulevad ja seal püsivad edukalt need teenusepakkujad, kes suudavad rahuldada tarbija ootusi parimal viisil. Tarbijad on informeeritud ja teevad mõistlikke finantsotsuseid.

B. Tarbijakrediit elavdab majandust

Raha tuleb ringlusesse kas ekspordi kaudu või laenates. Kuna Eesti ekspordimahud on absoluutsummas väikesed, siis seda olulisem on süstida majandusse rikkust läbi finantsturgude ja -teenuste. Kodumajapidamiste suuremat laenamist ja võlakoormust peetakse üldjuhul üheks oluliseks majanduskasvu positiivselt mõjutavaks ja eest vedavaks teguriks⁵⁰. Euroopa suurimates riikides (Suurbritannia, Saksamaa, Hispaania, Itaalia, Prantsusmaa) on tarbijakrediit peamiseks majandusaktiivsuse mootoriks⁵¹.

Turgudel, kus erinevad finantsteenused on mõistlikel tingimustel tarbijatele arusaadavad, usaldusväärsed ja kättesaadavad, toovad tarbijakrediidi teenused kohalikku majandusse raha juurde, mis omakorda elavdab tarbimist ja toetab majandusarengut.

Sama arengusuund kehtib teistes Kesk- ja Ida-Euroopa riikides, sh Eestis, kus majanduslik rikkus ning sealhulgas eksporditava äri sektori mastaabid ei ole võrreldavad rikaste Põhjamaade ning Lääne-Euroopa riikidega.

Kokkuvõttes:

Arenenud finantsteenuste turg, mille normaalseks osaks on ka spetsialiseerunud tarbijakrediidi teenuste pakkujad, toetab Eesti terviklikku majandusarengut.

⁵⁰ Household Debt and the European Crisis (2013)

⁵¹ Consumer credit market in Europe 2013 overview (2014)

7 Metoodika ja allikad

Käesolev ülevaade on koostatud KPMG Baltics OÜ poolt 2016. aasta septembris.

Töö koostamise käigus kasutasime infot järgmistest materjalidest:

1. **Credit Agricole.** Consumer credit market in Europe 2013 overview. (2014) https://www.credit-agricole.com/uploads/media/Overview_CM_2013_UK.pdf
2. **Eesti Pank.** Eesti leibkondade varad, kohustused ja jõukus: leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu tulemused. (2016) <http://www.eestipank.ee/publikatsioon/teemapaberid/2016/jaanika-merikull-tairi-room-eesti-leibkondade-varad-kohustused-ja-joukus-leibkondade>
3. **Eesti Pank.** Kodumajapidamistele antud laenude jääk ja arv laenuliigi, valuuta ja tagatise lõikes (miljon eurot). (2016) <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#listMenu/1172/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/650>
4. **Eesti Pank.** Majanduse rahastamise ülevaade. (2016) <http://www.eestipank.ee/publikatsioon/majanduse-rahastamise-ulevaade/2016/majanduse-rahastamise-ulevaade-veebuar-2016>
5. **Eesti Rahvusringhääling.** Uuring: 41% leibkondadest pole raha säästudeks kõrvale pannud. (2014) <http://uudised.err.ee/v/majandus/4e41df3b-dfcb-4ef6-baed-58af842997d0>
6. **Eesti Statistikaamet.** Suhtelises vaesuses elas 2014. aastal iga viies Eesti elanik. (2016) <https://www.stat.ee/90600>
7. **Eurofinas / Roland Berger.** Future of European Consumer Finance. (2016) https://www.rolandberger.com/publications/publication_pdf/137_roland_berger_eurofinas_european_cf_survey_20160218.pdf
8. **European Banking Authority.** EBA Consumer Trends Report 2015. (2015) <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/950548/EBA+Consumer+Trends+Report+2015.pdf>
9. **European Banking Authority.** EBA Consumer Trends Report 2016. (2016) <http://www.eba.europa.eu/documents/10180/1360107/Consumer+Trends+Report+2016.pdf>
10. **European Central Bank.** EU structural financial indicators. (2016) <http://sdw.ecb.europa.eu/reports.do?node=1000002869>
11. **European Central Bank.** The euro area bank lending survey. (2016) https://www.ecb.europa.eu/stats/pdf/blssurvey_201607.pdf?b9923551c0a20db065f722dbe6185ebe
12. **European Credit Research Institute.** Household Debt and the European Crisis. (2013) <http://www.ecri.eu/new/node/384>
13. **European Credit Research Institute.** The Trend Reversal of the Private Credit Market in the EU. (2016) https://www.ceps.eu/system/files/KeyFindings_%202016_final_formatted.pdf
14. **European Parliament.** Improving the financial literacy of European consumers. (2015) [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/557020/EPRS_BRI\(2015\)557020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/557020/EPRS_BRI(2015)557020_EN.pdf)
15. **Eurostat.** Arrears on hire purchase instalments or other loan payments - EU-SILC survey. (2015) http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ilc_mdes08
16. **Eurostat.** People at risk of poverty or social exclusion by income quintile and household type. (2016) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_peps03&lang=en
17. **Financial Stability Board.** Global Shadow Banking Monitoring Report 2015. (2015) <http://www.fsb.org/wp-content/uploads/global-shadow-banking-monitoring-report-2015.pdf>

18. **Intrum Justitia.** European Consumer Payment Report 2015 (2016)
<https://www.intrum.com/en/about-us/publications/european-payment-report/>
19. **Ipsos / London Economics.** Study on the functioning of the consumer credit market in Europe. (2013) http://ec.europa.eu/consumers/archive/rights/docs/consumer_credit_market_study_en.pdf
20. **Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium.** Kiirlaenu- ja ettepanekud – analüüs ja ettepanekud. (2014)
https://www.mkm.ee/sites/default/files/kiirlaenu_ ja_ ettepanekud.pdf
21. **SEB Pank.** Baltic Household Outlook. (2015) www.seb.ee/BHO_aprill_2015
22. **SEB Pank.** Baltic Household Outlook. (2016)
http://www.seb.ee/sites/default/files/web/files/dokumendid/BHO_april_16.pdf
23. **Swedbank.** Eesti elanike keskmine rahatagavara ulatub 1000 euroni. (2015)
https://www.swedbank.ee/kirjad/P2S/2015_01/news2_est.html
24. **World Bank / The George Washington University.** Financial Literacy Around the World. (2015)
http://media.mhfi.com/documents/2015-Finlit_paper_17_F3_SINGLES.pdf

Töö käigus intervjuerisime me FinanceEstonia MTÜ tarbijakrediidi töörühma kuuluvate ettevõtete esindajaid:

- Ago Samma, Bondora Servicer OÜ
- Andrus Alber, Finora Capital OÜ, juhatuse esimees
- Andrus Kuus, Bigbank AS, Eesti maajuht
- Aron Jäger, Telia Eesti AS, valdkonnajuht
- Eerik Oja, Mogo OÜ, tegevdirektor
- Mihkel Karu, IPF Digital Estonia OÜ, tegevjuht
- Priit Põldoja, Inbank AS, nõukogu esimees ja asutaja

Lisaks vestlesime Finantsinspektsiooni juhatuse liikme Andre Nõmmega.

Kontakt

Hanno Lindpere
Nõustamisteenuste juht
+372 6 268 700
hlindpere@kpmg.com

KPMG Baltics OÜ
Narva mnt 5
10117 Tallinn
Estonia

Tel +372 6 268 700
Fax +372 6 268 777

www.kpmg.com

© 2016 KPMG Baltics OÜ, Eesti osaühing ja Šveitsi ühinguga KPMG International Cooperative ("KPMG International") lepinguliselt seotud sõltumatute ettevõtjate võrgustiku liige. Kõik õigused kaitstud.

Esitatud informatsioon on üldise iseloomuga ja ei ole mõeldud ühegi kindla füüsilise või juriidilise isiku probleemide lahendusena. Ehkki soovime anda täpset ja ajakohast informatsiooni, ei saa garanteerida, et esitatud informatsioon on täpne ka selle saamise hetkel või pärast seda. Ükski kasutaja ei tohiks esitatud informatsioonist lähtuda ilma konkreetse situatsiooni põhjalikul analüüsil põhineva professionaalse nõustamiseta.

KPMG nimi ja logo on registreeritud kaubamärgid või ühingu KPMG International Cooperative ("KPMG International") kaubamärgid.